

Könyvajánló

ROZSONDAI MARIANNE:

A MAGYAR KÖNYVKÖTÉS A GÓTIKÁTÓL A MŰVÉSZKÖNYVEKIG

„Tarts ki munkád mellett, lelj benne örömet és öregejél meg foglalkozásodban”

SIRÁK FIÁNAK KÖNYVE 11,21

Rozsondai Marianne gazdagon illusztrált 544 oldalas könyve az Alföldi Nyomda mives, képményábrás kivitelezésében látott napvilágot 2020-ban a Kossuth Kiadó gondozásában, a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával és az MTA Könyvtörténeti Munkabizottságának ajánlásával. A szerző a fennmaradt eredeti kötések részletes vizsgálata alapján mutatja be a magyarországi könyvkötés fél évezrednyi történetét. A képzőművészeti stíluskorszakokat követő díszített kötések, a díszítés elemei és kompozíciói átfogó rendszerezésével és elemzésével a magyar könyvkötést az adott kor, a könyvtörténet, a művészet és művelődéstörténet összefüggésében tárgyalja.

A könyvhöz tartozó mellékletben 48 bélyegző-tábla összegezi rendszerezve a különböző korokból származó bőrkötések bélyegzőit, motívumkincseinek elemeit a korai gótikus és reneszánsz műhelyek munkáiból. A kötetet a szerző elsősorban könyvtárosoknak, régi könyvek és kéziratok kutatóinak, továbbá restaurátoroknak szánja, de alapmű minden könyvvel kapcsolatban érintett szakember számára.

„A kötés a könyvnek formaadó, nélkülözhetetlen része, funkcionális tartozéka, a könyv védőburka, amelyet többé-kevésbé díszítettek. Díszítésének stílusa általában követte – némi fáziskéséssel – a képzőművészeti stílusokat. A könyveket egészen a 19. század első harmadáig – a könyvkötés munkafázisainak ipari méretű gépesítése előtt – kézzel kötötték be. Addig tehát minden darab *egyedi kézműipari termék*.”

„...A régi könyveket, kódexeket gyakran másodlagosan felhasznált, pergamenre írt kódexlapokba, ritkábban feleslegessé vált, nyomtatott, merített papírlapokba, makulatúralapokba kötötték be, olykor előzéklapként, gyakrabban felvágva fűzésben és/vagy gerincben alkalmazták.

Ezek is többnyire a könyv restaurálásakor kerülnek elő. A könyvben talált töredékek is segítik a proveniencia felderítését, a kötés datálását, lokalizálását. Mindezekhez hozzájárul még – mint a művelődéstörténet körébe tartozó külön szakterület – a vízjelek vizsgálata, kor- és helymeghatározó szerepe.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ és a Kossuth Kiadó a pandémia miatt meghirdetett zárlat előtti napokban tartotta ROZSONDAI MARIANNE: A MAGYAR KÖNYVKÖTÉS A GÓTIKÁTÓL A MŰVÉSZKÖNYVEKIG című könyvének bemutatóját. A kötetet Mikó Árpád művészettörténész, a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet igazgatója mutatta be Monok István, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatójának köszöntőjét követően az MTA Könyvtár és Információs Központ 2. emeleti konferenciatermében 2020. március 10-én.

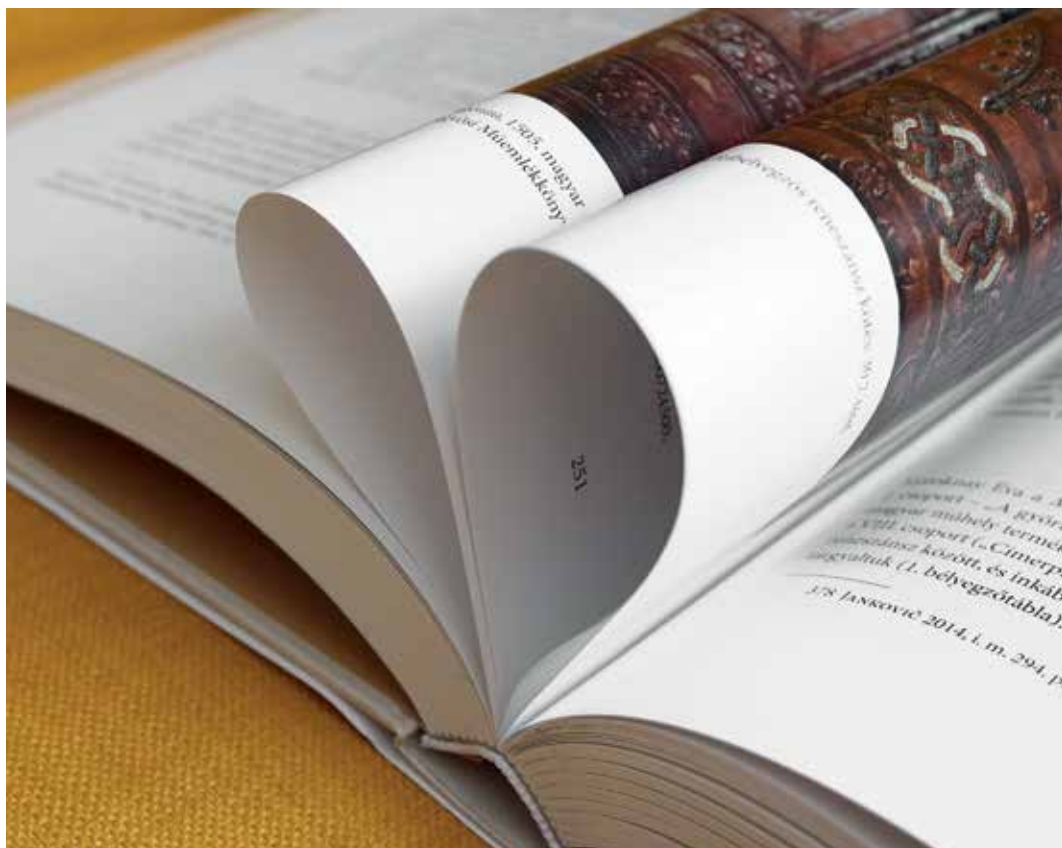
E könyv tárgya elsősorban a történelmi, királyi Magyarországon készített *díszített* kötések elemzése, a magyarországi könyvkötés története, a szükséges művelődéstörténeti összefüggések szem előtt tartásával, megengedve a végén egy rövid kitekintést az 1945-től napjainkig tartó időszakra is. A szerző igyekszik a díszítőmotívumok alapján megállapítani a bekötés helyét és idejét, olykor a mesterét, és ha lehet, megrendelőjét, a könyv tulajdonosát, figyelembe véve a könyv előtörténetét, provenienciáját, a bejegyzéseket, pecséteteket, ex libriseket. A legfontosabb adat persze a kötésben lévő kézirat vagy nyomtatott könyv tartalma – azaz a benne foglalt mű vagy művek –, a könyv keletkezésének, megjelenésének adatai, valamint a könyv mai őrzési helye. A könyv használatát a végén mutatók segítik.

Rozsondai Marianne a magyarországi könyvkötés történetét bemutató, szakmatörténeti szempontból egyedülálló könyvének minden oldala kincset érő információk őrzője, ami nemcsak a restaurátók és könyvtárosok és kutatók számára

értékes és hasznos olvasmány, hanem a könyvvel dolgozó és a könyveket szerető, becsülő szakembereknek is. Könyv a könyvről.

„A könyv az emberi gondolat értékelésének fokmérője és szimbóluma..., története végül éppen olyan bonyolulttá és érdekessé lett, mint amilyen maga az ember.” *Jaschik Álmos*

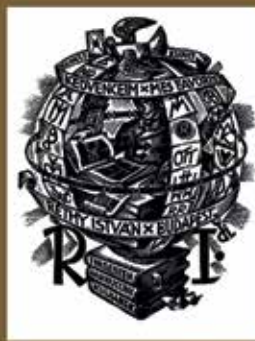

Matits Ferenc

Vasné dr. Tóth Kornélia: Múltunk neves ex libris gyűjtői (lexikon)

Hazánkban az ex libris és kisgrafika gyűjtése komoly hagyományokkal rendelkezik, gondoljunk csak többek között 1909-től a Szent-György-Czéh, Magyar Amatőrök és Gyűjtők Egyesületének működésére, kiállításaira és árveréseire, a Magyar Bibliophil Társaság (1920–1949) szerepére, az 1932 és 1944 között létező Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesületre, a debreceni Ajtosi Dürer Céh 1935-ben történt alapítására és tevékenységére, amely előzményekre alapozva jöhetett létre – az 1954-ben Kossuth-díjat kapott Soó Rezső botanikaprofesszor indítványára – a Kisgrafika Barátok Köre 1959-ben. A kör elnöke Soó Rezső professzor, művészeti vezetője Stettner Béla grafikus, titkára dr. Réthy István lett. Az alapító tagok között fontos ex libris gyűjtőket találunk: dr. Arady Kálmán, dr. Galambos Ferenc, dr. Illyés Sándor László, Nagy József, dr. Réthy István, dr. Reisinger Jenő, dr. Soó Rezső, Szentesi Flórián, dr. Tompos Ernő és dr. Wiltner Sándor. Ők mindannyian szerepelnek a *Múltunk neves ex libris gyűjtői* (Kisgrafika Barátok Köre Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület, Budapest, 2019, 256 o.) című, általam most ismeretendő kiadványban, mely a Kisgrafika Barátok Körében 2019. április 27-én, a „KBK 60” nyitőeseményeként került elsőként bemutatásra. Azóta a kötetnek vidéken is rendeztek bemutatókat, Szegeden, Debrecenben és Ajkán, részben a városi könyvtárak, részben az ott működő ex libris körök szervezésében.

A szerző, Vasné dr. Tóth Kornélia több mint egy évtizede intenzíven foglalkozik ex librisekkel, a témában doktorált, nevéhez számos ebben a tárgykörben megjelent tudományos publikáció, cikk, katalógus, valamint könyv kapcsolódik, erről részletesen a Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT) és a szerző honlapján tájékozódhatnak: <http://www.vtkornelia.hu/>. Ezek közt kiemelem az *Ex libris és képkultúra. Modern magyar ex librisek* (2016) című képes al-

MÚLTUNK NEVES EX LIBRIS GYŰJTŐI

Vasné dr. Tóth Kornélia

bumot, mely több mint ezer modern ex librist mutat be, tematikus rendszerben. Az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársaként 2019-ben megjelent könyvében arra a rendkívül szerteágazó, kiterjedt kutatásokat igénylő feladatra vállalkozott, hogy összeállítsa a 19–21. század több mint 200 magyar ex libris gyűjtőjének életrajzát, rekonstruálja az ex librishez kapcsolódó munkásságát, valamint röviden jellemezze, bemutassa gyűjteményét, megemlítsé az adott személyhez kötődő grafikusok, illetve művészek nevét, sőt közli a gyűjtemény későbbi sorsát, esetlegesen közgyűjteménybe kerülésének adatait is megadja.

A 256 oldalas lexikon öt jól elkülönülő egysége közül kiemelendő a tárgyszerű és a kutatás metodikájába is betekintést nyújtó *Bevezető* rész, amely az ex libris tárgykörében tájékozatlan olvasóknak is kellő iránymutatással szolgál. Az ezt követő *Lexikon* közel 200 oldalon át ismerteti meg az olvasót a magyar társadalom azon személyiségeivel, akik a 19. század végétől a 21. század elejéig szabad idejükben, anyagi eszközeikkel és gyűjtői elhatározásból azon voltak, hogy könyvgyejeikből minél teljesebb kollekciónak állítsanak össze. Némelyek speciális gyűjtési körrel rendelkeztek, erre is utal a kötet.

A szerző a hallatlan adatgazdagságú életrajzokat a gyűjtői ambíciókat kidomborító, izgalmas, olvasmányos formában tárgyalja. A *Válogatott bibliográfia* fejezet kellő eligazítást nyújt a téma iránt behatóbban érdeklődőknek. Örömmel fedeztük fel a kiadványban szereplő személyek számára készített ex librisekből *válogatott illusztrációkat* is. A kötet utolsó egységét az *angol nyelvű reziümé és névlista* képezi, amely a kötetben szereplő személyek születési és halálozási évszámán kívül megadja polgári foglalkozásukat is. Ezzel a külföld felé is támpontot nyújt a magyar ex lib-

ris gyűjtők kilétére vonatkozóan, mely a gyűjtés nemzetközi jellege miatt fontos. Megjegyzem, hogy a kötet iránti érdeklődés jeleként több neves külföldi ex libris újság, köztük a dán, a cseh, a német és az osztrák szaklap elsők közt recenzálta a kiadványt. Hazánkban ez eddig a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* és a *Kisgrafika* folyóirat 2019/2. számaiban, emellett a *Műértő* 2019. májusi számában és a Magyar Könyvszemle 2019/4-ben olvasható ismertetés.

Budapesten 1959. április 25-én alakult meg és 76 taggal kezdte meg működését a Kisgrafika Barátok Köre, amelynek működtetésében az ex libris és kisgrafika gyűjtői mellett számos grafikusművész is aktív szerepet vállalt. Vasné Dr. Tóth Kornélia igazán méltó születésnap ajándékot készített a Kisgrafika Barátok Köre megalakulásának 60. évfordulója tiszteletére. Dicséret illeti a Kisgrafika Barátok Köre Grafika-gyűjtő és Művelődési Egyesületet azért, hogy megjelentette a hiánypótló, adatokban rendkívül gazdag, olvasmányos, a magyar szellemi-tudományos élet gyűjtői rétegéből az ex librisek és kisgrafikák iránt érdeklődőket bemutató kiadványt.

Néhány pozitív gondolat a székesfehérvári Kék Elefánt Nyomda Kft. ügyvezető igazgatójától, Nagy Attilától, aki egy olyan nyomda tulajdonosa, amit a megrendelések visszaesésével sújtott a járvány miatt kialakult gazdasági helyzet.

Vigyázzunk az eddig elért eredményeinkre, ügyfeleinkre, munkatársainkra! Kerüljük a piacromboló attitűdöt! Minden válság egyszer véget ér. Tanuljunk, rakjunk rendet és készüljünk a szép új, vírusmentes világra! Most látszik csak igazán, hogy a digitalizált világ teljesen átszövi a mindennapokat. Ezen nem tudunk változtatni azzal, ha azt hirdetjük, hogy nyomtass, ha az nem hatékony. A nyomtatás által előállított tartós vagy hasznos „érték” miatt maradhatunk talpon, de ezt fenntartható módon és eszközökkel kell megtennünk. A mostani válsághelyzet okozta változásban vannak nehéz és nagyon szép pillanatok. Új prioritások lesznek, új minőségeket tapasztalhatunk meg: van szabad idő, és ennek köszönhetően az egészség, a családi kapcsolataink sokkal jobban előtérbe kerülnek, és mi lehet fontosabb az életben, mint az egészség és a szeretet?

Köszönöm, hogy megoszthattam gondolataimat a Magyar Grafika olvasóival, és hiszem, hogy a mostani helyzet által is fejlődünk, és új minőségben fogjuk életünket folytatni. A burját népmese főhőse Böhön Höbün a következőképpen fogalmaz: „Bármilyen legyen, gazdagít!”

